

Látomás.

Példabeszédek: 29¹⁸ „Elvész a nép,
mely látások nélkül való.“

Galilea, Názáret, Jeruzsálem a József fiának, képzeletünkben az eszményivé sugárosodott prófétának szentelt földje. Való ország, tartomány vagy erős politikai állam? Kit érdekel, ki foglalkoznék azzal? A szent föld, a mester országa: mondjuk és látjuk is képzeletünkben. Birodalom, hol örök mosolygó nap hinti világosító, élet áldásait; egy bővülő tájkép, nemes halmok, sugáros kék vizek, pálma ligetek végnélküli változata. A szelid, fehér kőből épített városok, pálma leveles kunyhók béke birodalma. Népe, lakói is vannak e földnek: A gyógyulás, a boldog élet után sóvárgó, bélpoklos, a szenvedő leprás, a nyugtalan, földönfutó sátán megszállottja; bűnös szolgáltnak, elborult kedélyű, jobb világot kereső gazdag mesterei. Látjuk az utca megtévelyedett, könnyes szemű leányait, együtt járnak a tiszta lelkű gyermekek anyáival; ott sereglik a nyugtalankodó tömeg farizeusaival, sadduceusaival vágyó sóvárgással, igazságot keresve. A hegyek, a kiszélesedő völgyek, a városok, a sok-sok falucska mind emlékünkhöz kerül s mi mindenütt ott látjuk őt, a szent föld emberét, benne, véle, rajta keresztül alkotunk Galileát, Jeruzsálemet, geográfiai birodalmat és ország-lakókat.

A valóságban, ma keressük fel a názáreti ember földjét! Megmutathatná-e képzeletünk a helyet, ha tudásunk szigorúan nem jelölne határokat!? Hiába keresnők a mosolygó béke csendes, olajfa erdőit. Elmozdultak a nyugalomnak völgyei, kigyultak a nemes halomhátak. Hol békességet hirdetett a próféta ihletett ajka, a szentelt vizek fehér útain: véres kardját, piros hadi lobogóját száguldva hordja körül a gyors futár. Hol szeretetről beszélt sokaságához: szentelt hegyén, kigyult a harc lobogó máglya tüze s körülötte vérszomjas beduinok serege lejt, vad hadi táncot. Hol ártatlan gyermekeket áldólag oltalmazott, bűnös nyomorultakat

életre hozott: kését köszörüli az ölésre görbült kéz. A betegesen járók új erőből fölegyenesednek, eltűnnek a mankós szegények, aranyával fegyvert szerez a gazdag s a túlvilág visszfényében elmerülő szemek, a lelkesedés, az erő villámló tüzében gyúlnak fel.

A Mester földje, a boldogság, béke szigete, képzeletünk fényes tündérvölgye eltűnt, semmivé lett, fölégette a háború fellobbanó lángja. Haldoklók halálhörgése, véres emberek csatakiáltása tölti be a néma levegőt, elnyomja lelkünkben a próféta szelid szavának hangjait; a feltörő kétségbeesés, a menekülő rémület megragadja lelkünket s visz, hurcol kegyetlen magával a csaták mezejére, a valóság nyomor tanyáira.

Biztató, remény látásainkat, képzeletünk fényes birodalmát elnyeli a megfélemlés csüggedése, a történések iszonyatos valósága. Képzeletünk világának elsötétülésében nem csupán a názáreti Jézus álom birodalmát veszítjük, vele temetjük hitünket, benne oltjuk meg lelkesedésünk tüzét, lankasztjuk kitartásunk feszült erejét, halni hagyjuk az igazságot, mely bennünk kereste diadalát. Álmodásunk bűvös országát felszántotta a való események durva keze: *Nem szülheté képzeletünk egy tisztább, magasabb világot, kényszerítve, feltűzelve akaraterőnket, annak valóra váltásához?*

Ihletett lelkünk a szent igazságért küzdve új látomásokat kap, új Krisztust, új Messiást teremtünk küzdő világunknak, ki lángpallósával, gyújtó tűszavával az igazság diadalára vezeti megtért bűnösei szentelt seregét. Gyujtsuk fel képzeletünket, hogy lássunk látásokat, mert „*elvész a nép, mely látások nélkül való!*“

* * *

A képzelettől megittasult teremtő erő tiszta látomásáról szólok s magam megértetését — érzem, — zavarja a kifejezésbeli tökéletlenség! Tudom, képzelődésre s üres, csillogó mutatványaira gondoltok sokan, mások meg a napi próféciák szent látomásait hozzák emlékezetükbe, melyek bűnös életük borzalmas jövőjét festették biblikus kitörésekben.

Az igazi látomás ihletett lélek szüleménye s megittasult, megértő lelkekhez szól csupán. A kenetteljes, mézesajkú egyházpróféta látomása pedig, a szelek szárnyán jár és a szélnek üres feszítő erejével tölti meg áldozatait. Ilyen próféciák, hamis képzelgési tételek vallási rendelkezéseink, melyekkel felfujjuk, kibéleljük a serdülő gyermeki lelket, hogy a maga megértését tagadja

meg akkor, mikor lelke a tiszta képzelet látomásaiba esik. Habzó szájakról, dörgő hangoknak öblös hullámain jár a szél zengése, prófétái megfenyegetik a becsületes szegényt, rémülettel töltik be a békés hit sóvárgóit, hogy a vakok seregében látatlanul maguknak éljenek. Ez a vallás, a széllal bélelt hipokraták vallása, a hiú képzelgés üres alkotása: nem adhatott védelmet megrémült farizeusainak, kishitű lelki szegényeinek. Oh, mert hányan vannak, kik sivár reménytelenségükben, csak szenvedést látnak, kik a véres halottakat keresik a csaták mezején, kik a gyűlölettel feküsznek s a rémülettel ébrednek, kik otthonukban is számkivetetten, megkínózva, meggyötörve élnek. Elvesztették reális, önző számításaik semmisülésével életükben az életet, mert elhalt képzeletük világa s erőt, lelketlen testükbe, nem viszen látomásoknak égő ereje. A gyöngék serege, a gyámoltalan ábrándozók népe, ma nem áll naiv becsületességében nyitott zsebével, hogy csalárdul, csak a mának élve, sadduceusi göggel harácsolják el verejtékes keresményét. Ma annyit ér minden ember, mit a maga értékében megmútathat. A környezet, a körülállók tehetetlen hajlongása nem emeli a ravaszúl számítókat. Ma megszentelt célért, egyetemes, népeknek szóló igazságért küzd milliók nagy tömege. Egy ember jólléte, egy ember önző kényelme semmi, terhe az egésznek, akadály a egyetemes előretörés teljes diadalmának. Kinek megérző, emberies képzelete: látomásában megmútatta a világokat, a századokat magába ölelő harcnak fölemelő nagy arányát: erős, bátor és rettenthetetlen. Képzeletében megérti, hogy a magával sodró életmunkában, csak mint az egésznek része élhet s hogy valóban összhangban élhessen nagy egészével: önértékét kell mutatnia. Lelki átélésében magába összesíti a tiszta lét minden önzetlen akarását és teremt újat, önértékűt magának, ezzel másoknak és mindenkinek. A képzelet ereje mindennél több, nagyobb, értékesebb; több az üzérkedő ravaszságnál, felette áll a spekuláció törvényes csalásának, a technikai ügyességnek: megmútattja, kihívja az egyén igazi, sajátos értékét.

* * *

A képzeletről, megittasult teremtő erő tiszta látomásáról szólok s magam megértetését — érzem — zavarja a kifejezésbeli tökéletlenség. Szabadság halál-harcát küzdi nemzetünk, komoly nagy elmék végsőkéig megfeszítve szellemi és testi munkában ros-

kadoznak s én — mondhatnátok — komoly időknek ellentétjeképpen, képzeletről, látomások fényes világáról szövök hiú képzelgéseket. Mondhatnátok, ha nem értenétek, ha meg nem éreznétek velem, a képzelet látomásainak csodás erejét. Ha nem tudnátok, hogy minden nagy munka sikerének, minden teremtettségnek titka, az egyénnek képzelő ereje. *Mindent, mit elért, megvalósított, mit végtelen fejlődése során magasabbra épített az ember: előbb megálmodta, látomásában megcsodálta, képzelő erejével kigondolta, hogy azután akarja és állandósítsa.*

A képzelet ereje nélkül elvesztenők az életnek értékét, nem volnának vágyaink, reményeink, nem éreznők a jószág, az igazság, a szépség csodás varázsát, isteni eredetét. *Egy szent kapocs az, mely eget és földet kapcsol össze, emberiesíti a küzdő embert és emberiségében isteníti.*

Lehetne katonánk több, mint összes ellenségeinknek, lehetnének hatalmas pusztító gépeink, pénzünket feles számmal halomra önthetnők s elveszne népünk, ha nem volnának látásai. Akkor volnának napszámos zsoldosaink, de nem lennének hőseink; ismerénk kötelességtudó gépembereket, de hiányoznák életünkből az önfeláldozás hősi erénye. Pénzét, vagyonát, hogy megőrizhesse sereget szerelne fel a nép egyeteme, de küzdelmét, vérontását nem szentesítené, nem emelné erkölcsi alapra: *a haza szeretet.* Megérthetnők-é, szívünkre ölelhetnők-é küzdő hőseinket? Megérthetnők-é, ha velük nem élnénk képzeletünkben, velük, kik éhezve, fázva, távól az édes otthon melegségétől panasz nélkül, szent lelkesedés lángjával szívökben harcolnak, ölnek, meghalnak *egy látomásért: a hazáért, egy szabad, édes magyar hazáért!*

„Elvész a nép, mely látások nélkül való!“ Kötelesség teljesítésre szorítani a lázongó akaratot, törvény tiszteletre, megtartásra parancsolni az egyéni függetlenülést: a gögös erőnek áldatlan feladata. De érzelmeket fölgyújtani, a tüzet élesíteni, fokozni, hogy soha el ne aludjék, bolygó tüzeket nagy célok kiküzdésére összeíteni: ez a képzelet, az önzetlen képzelet, a tiszta látomás kizárólagos munkája.

Gyujtsuk fel képzeletünk lángját, mely multunk örökébe juttat, nekünk adja a jelent a maga egyetemes értékében és urává tesz a jövőnek. Rázzuk le látomásunkban korlátoltságunk vakságát, értsük meg azt a jövőt, mely a dicsőbb, tökéletesebb, boldogabb jelen. Lássuk meg a jövőt, a nagy egyéni áldozatok összetevőiből

kiépfített jövőt, hogy jelenünkben semmi áldozatot se lássunk
nagyinak, borzalmasnak, sőt fájdalmasnak sem, annak eléréséhez.

*Képzeletnek erejét tápláljuk, soha elaludni ne engedjük, hogy
meg ne lepjen a csüggedés, a lehangoltság, a sikertelenség átkos
félelme. Képzeletünk ereje által össze kell forrnunk, ölelkeznünk
kell martirokkal, angyalokkal, isteni emberekkel: Hadd lássuk meg
az egyéni lélek mélységeit; hadd nyiljanak fel a történések, a
lehetőségek leretszelt kapui.*

Látomásainkban teremtsünk új hitet, új életet; prófétákat,
új Messiást hívjunk a lehetőségek képzelt mélységéből, hogy az
emberi igazság zászlóját törhetetlen akarattal, megtépett, roncsolt
szívvel is követhessük, hogy valóra váltsuk, amit megálmodánk,
*miért nemzeti önérzettel kardot fogtunk: a szabad, tisztult, embe-
ribb életet.*

Ámen.

A születés ünnepe.

Luk. 2⁷ „És szülé az ő első szülött fiát és bepolyálá őt és helyezé őt a jászolba, mivelhogy nem vala nékik helyök a vendégfogadó háznál.“

Karácsony éjszakája! Titokzatos csönd, szent beszédes zsolozsmák újra jelenő éjszakája! Mint egykor a szent hajdankorban kigyúl a sok ezernyi csillag, megremeg a mindenség rejtett, jövővel terhes kebele: megváltóját, Messiását, szabadítóját várja az emberiség. Karácsony éjszakáján: ott künn állanak az őrizők! Szemük kútatva les, belemerednek a sötétség fenyegető mélyébe, sok ezernyi nyájukat, hogy ne érje veszedelem! Karácsony éjszakáján... fölcsendül a mennyei ének, mint távoli zörej közelg a hang s az őrizők térdre ereszkedve, felemelt karokkal... felkészülve várják az ellenség titkos támadását! Karácsony éjszakáján... Halvány, sáppadt szellem-alak jár fagyott mezőkön szenvedő, ellankadt embersorok között: egyik kezében a béke olaj ága, másik kezében igazság mérlege, szemében a szeretetnek fénye rezg, ajkáról boldogság szavak szállanak s az eltörődött, lelkükben elfásult emberárnyak gyilkos tűzzel űzik tova a vakmerő támadót. Karácsony éjszakáján... terített asztalnál, kis gyertyák fénye mellett együtt ül várakozóan a család. Halk zörej, kopogás: öröm villan át a gyermek arcokon... eljött a kis Jézus, ... apjuk érkezett meg tépetten, véresen, halálos fáradtsággal.

A mi karácsonyunk nem örömnép, nem a születésnek boldog örömnapja: a gyásznak, a szomorúságnak, a halálnak sötét, csillagtalan éjszakája. Elszállt a békesség földünkről, jó akarat nem is volt az emberek közt. Megszomorodva, a multak emlékeiben keresünk vigasztalást. Újra éljük a zavartalan, csöndes órák élvét, a napokat, melyeket az ünnep édes semmittevésével tölthettünk ki s meg-meg mosolyogtuk a betlehemi pásztorok keresetlenül naiv

énekét. Amikor még a lélek-ünnepének tartottuk, ha felgyújtottuk az emlékezés lángjait, a mindent átölelő szeretet fényében sütkéreztünk, ha bőséggel elhalmoztuk a miéinket s az önfeláldozás terhét hordoztuk, ha örömünket másokkal is meg kellett osztanunk.

A várva-várt, annyiszor átélvezett ünnepet, hiába sóvárogtuk, nem jött el, de jött a küzdés, a szenvedés, a megpróbáló önfeláldozás, élvek nélküli karácsonyja. Ma sírnunk, ma remegnünk kell, nem ülhetünk születési örömünnepet. Kesernyész bánkódással panaszkodnak oly sokan, hogy elromlott a megszokott mulatság! Gyászoló szívek rejtett, néma váddal nem várnak názáreti Jézust, ha jött volna, ha született volna, akkor bizony az ő karácsonyuk is a boldogság ünnepe lehetne. Nem! Ennek a kornak, a véres halál hónapjának nincs születési öröm-ünnepe!

Nincs, valóban nincs, ha e napot csak a naptári év pirosszine hozza emlékezetünkbe, nincs, ha az előírt szertartások ledolgozásával teljesen kimerítettük e nap jelentőségét, ha kicsinyes, önös kívánságaink ajándékaival megkaptuk mind, amit e naptól vártunk! De van karácsonya, igazi szent, nagy ünnepe korunknak, ha megértettük, ha kerestük annak magas szellemi jelentését! A mának szenvedéseiben, zúgó viharában *újult, igazi fényében jelenik meg a megtagadott, a félreismert karácsony, az új teremtésnek, az újjá születésnek szentelt ünnepe.* A szegény názáreti asszony rongyokba takart, jászolba fektetett gyermekének születése örök ünnepe a megértő emberiségnek, mert *ő az élet eszményt élte meg életében; de igaz ünnepünk csak akkor lesz, ha az általa megjelentett, eszményi életben követői leszünk.*

* * *

„És szülé az ő első szülött fiát, bepolyálá őt és helyezé a jászolba.“ Sok ezer szegénységben fogant gyermek születési története! A vándorlás nehéz napjaiban világra jön az első gyermek s a szükség, jámbor állatok jászolába veti első bölcsőágyát! Nincsen ebben semmi csodás, semmi rendkívüli! A betlehemi akolban nem ígért Messiás született, a jászol új vendége egy názáreti szegény zsidó asszony első szülöttje. Az a csodás, bűvös este zsolozsmás bölcső dalával, a nagy Mestert ismerő lélek, varázslatos, képzelet szüleménye; a Hozsánna kiáltás, a távoli kelet bölcseinek hódoló küldöttsége, egy küzdelmes élet diadalmas hőse elé teszi le megértő hódolatát. A sok jövendőlés, csodás jelenés, misztikus

legenda, mind egy rendkívüli embert fon körül csillogó szálaival, mutatva a kor törpeségét, mely csodát látott olyan ember születésében, kinek eszményi nagyságát csak természetfeletti úton magyarázhatta meg magának.

A gyermek Jézus nem a mi Messiásunk, a mi Mesterünk nem Betlehemben született meg, nem názáreti anya, nem múltó pillanatok hozták őt világra! *Ő az életnek alkotása; hosszú, küzdelmes évek viharában, nyomora- és szenvedéseiben teremtette magát.*

Mi volt a názáreti Jézus születésekor? Mikor és hol született, kik voltak szülői: mind-mind jelentéktelen, külsőséges dolgok. Születhetett volna Jeruzsálemben, vagy a világnak bármely városában; fektethették volna arany bölcsőnek bíborában; jel nélkül siklanánk át az események felett. A mi egész valónkat, bensőséges figyelmünket leköti, kimeríti a tudat, hogy valóban élt. *Élt, mint ember és Mesterré, az élet, az emberiség Mesterévé küzdötte ki magát.*

Vonjuk be a valóság kemény mázával a képzelet csillogó ködét! Higyjük, hogy mint világmegváltó Messiás feküdt jászol bölcsőjében s mély alázattal esünk térdre fensége előtt. Higyjük, hogy mint testesült istenség járt földünkön s remegve borulunk lábaihoz... *de abban a pillanatban elvesztettük őt, mint emberi életünk eszményét: meghalt magasabb erőnkbe vetett hitünk, semmivé lett fokozatos tökéletesedésünk, hozzá hasonlóvá létünk bátorító, felemelő reménye! Bennünk nincs Istennek végtelen ereje, keblünk nem örök, változhatatlan forrása a jónak, a szeretetnek, az eszményinek s ha ő, mint Krisztus-ember, csak Istenségében győzhette meg az élet ellenségeit, úgy mi emberiségünk gyarlóságában, soha szabadulást nem nyerhetünk.*

De lebbentsük föl való emberi alakjáról a képzelet csodás, lepel-takaróját s a küzdő ember megelevenedik előttünk. A jászol-bölcsőtől a keresztfáig látjuk az utat, az ő élet útját: mely minden ember élet útja. Jászol-bölcsőjére mutat: „látjátok a tiszta, az igaz emberi életnek, e pont is lehet kiindulási helye, ha van erők, ha van hitetek végig küzdeni az én útamat, az igazságnak fájó keresztféig.“

A mi Mesterünk az élet küzdelmeiben, szenvedéseiben foganatott, a kereszten született! Tiszta lelkű ember! ki mocsoktalan lábbal járja az élet-bűnök viharzó tengerét és el nem merül benne, leküzdi a kísértések hadát, felismeri az élet diadalmas erejét, éle-

tében megéli vallását s meghal az örök életnek. Ő ember volt, mi is emberek, küzdő szenvedő emberek vagyunk s éppen ezért *születésében a célszerű küzdés első kiindulási pontját ünnepeljük, a pillanatot, amikor „az anya bepolyálta és jászolba fektette gyermekét.”*

* * *

Egy küzdelmes élet kiindulási pontját, az élet eszmény megvalósítási küzdelmének első pillanatját látjuk ma, a názáreti Jézus születésében. Egyetemesen kiható jelentést, szellemi tartalmat viszünk bele abba az egyszerű eseménybe, melyben hosszú időn keresztül, felületesen, csodás képtelenségek, végszóképpen írt jövendölések teljesedését kerestük. A karácsonyi öröm izenet mégis, sok szenvedő szívet megzavart s keserű panasz-szavakban törnek ki az ellen, kinek kereszt útját csüggeteg szívvel járják.

Csodás, betlehemes világotok misztikumaiából szabadulni nem tud lelketek és karácsonyi ünnepnek ajándékaúl a Krisztus-isten csodáit várjátok. Mért nem veszi le a rettenetes élet keresztjét vállainkról, mért nem vált meg kínos gyötrelmeinek égető poklától? Évezredek óta élünk kereszténységben s mégis át kell szenvedjük egy véres, világkatasztrófa szörnyű borzalmait? Mi értéke is lehetne a kereszténységnek életünkben, volt-é, van-é ereje? Ha valóságos hatalom, nem jöhetett volna ránk egy világháború pusztító fergetege! Vádoljuk a kereszténységet, elátkozzuk, kitagadjuk és nem kerestük megérteni, hogy mi az! Mert a kereszténység nem koronás fejedelem, sem valamely világbirodalom, vagy jól szervezett köztársaság. *A kereszténység eszmény, a legtökéletesebb élet-ideál, magának Jézusnak megélt, hallhatatlanított élete.* Ezt az életeszmenyt kellene megélnünk, hogy valóban karácsonyt ünnepelhessünk. Próbáltuk-é, kétezer éves kereszténységünkben, megkísértettük-é e fenséges eszmény valósítását: megmútatják a jelennek történései, hogy nem! Magunk terveltük, a megátkozott, a megsíratott véres küzdelmeket, mi faragtuk a szenvedések keresztfáját, nem a kereszténység, nem a názáreti Jézus, de diadalra, de győzelemre mégis csak a keresztény ideál, a názáreti Jézus keze vihet. Fogjuk meg e segítő jobbot s újjá születünk, újjá teremtődünk a vérnek tengerében, a fájdalmak sodró áradatában. Ő megtanít, hogy az élet örökös küzdés, védekezés a támadásokkal szemben: veszítünk, csalódunk, szenvedünk, hogy a veszítést, a hiányt mindig tökéletesebben pótoljuk. Az élet pedig csak győző,

csak diadalmas lehet, mert különben nem lehetne élet. Megrázhat-é a pusztulás, az elmúlás szellője, ha megértettük, hogy *az élet végtelen mélységű tenger, melyben a pusztulás, a halál csak egy hullámfodor, aláfordulás, a rejtettebb valóság megértése felé.* Az élet folytonosságának, szépségének, isteni céljának gondolatában, Jézus tudta harmonizálni az élet zürzavarát. Besúgározta, értékesítette az elveszett kincseket. Az ő életén, mint eszményien bevilágító sugáron keresztül nézzük az élet minden eseményét, a szomorú, a lesújtó jelenségeket és a szépség, a célzatosság, az el nem múló érték fényében ragyognak fel.

A mostani kegyetlen vérkeresztség megtört szíveken, kétségbeesett lelkeken keresztül mutatja meg, hogy életünknek csak annyiban van értéke, szépsége, amennyit megvalósítani tudunk a Jézusi, a keresztényi életideálból.

Régi, imádott értékeink eltűntek, vádolnak, megszégyenítnek. Megismerhettük a pénzt, boldogságunk egykori forrását, mint lelkiismeretlen kalmárok legpiszkosabb ölő fegyverét; a gazdagság teher muló javaival; az élvek perceit gyűlöljük, mert meg-rabolják életerőnket.

Ez a karácsony valóban a születésnek, az újjá születésnek ünnepe; megismerjük az élet igazi értékeit, hiányát érezzük a szellemi, Jézusi bensőbb életnek, a velejáró lelki kincseknek, az önfeláldozásnak, az önzetlen küzdelemnek, a jóság, a szeretet kiterjesztésének.

Ünnepeljünk hozsánna kiáltással, szenteljük meg a diadalmas jövő születési napját. Kényelem, jóllét, boldogság megeléghetnek-é? *Mi nem alkuszunk meg gyáván muló javakért, mi a hűség, az igazság, a becsület, az el nem múló élet diadaláért küzdünk.*

Fel a keresztetekkel, emeljétek meg hajlott vállaitokat, ragyogjon életnek fényében könnybe lábbadt síró szemetek, megtisztult kebellet, becsületes homlokkal menjünk fel a Golgotára: ünnepelni a názáreti szegény zsidó születése napját.

Amen.

Próféták.

(Október 31.)

Józsué: 24¹⁴. „Hányjátok el az Isteneket, akiknek szolgáltok a ti atyáitok túl a folyóvizen és szolgáljatok az Úrnak.“ „A szombat lön az emberért, nem az ember a szombatért.“ (Márk 2²⁷.)

Vannak minden ember életében kedves, értékes hagyományok! Hagyományok, melyek nélkül az élet üres, szegény lenne! A sok-sok emlék és hála; az édes otthon, a haza, az egyház iránt érzett személyes tartozás színessé, meleggé tesziken jelenünket! Az öröklött érzelmek, a szívünkbe csepegtetett tisztelet nélkül, hiányoznék jellemünkből a kiegészítő, az eleven háttér! Óh milyen sivár, milyen vonzalom nélküli volna életpályánk, ha nem egy hála fohással, ha nem egy meleg köszöntéssel kezdenők meg. Lelkünk szent érzésekkel telik be! „Családom, tanítóm, egyházam, hazám, én szeretlek titeket! Emeljetek fel, hogy legyek méltó hozzátok!“: vágyakozva sóhajtunk, érezzük örökségünk becsét. Az örökségét, amely jóságos szellemi irányítás, gondos nevelés csupán s mégis gazdagabbak vagyunk birásában, mintha csillogó aranyakat kaptunk volna!

Ezer meg ezer láncszem köt a multához. Belekapcsol és érezzük, hogy nem tudunk szabadulni az emlékektől. Modern, fejlett tudásunk, századunk vezető gondolatai, tiszta fogalmaink az életről, a multban, sok, immár elfeledett nemzedék áldozataiban gyökeresnek!

Tisztelettel emlékezünk a multra, megcsodáljuk nagy embe-reinek rendkívüli erejét. Megbűvölve tör fel keblünkből az elismerés lehangoló szava: „Erősek, hatalmasak voltak a letűnt idők teremő hősei s most korcs ivadék törpéi léptek a nagyok örökébe!“

Apáink nagyságára gondolunk: a kétség, a kishitűség fogja el lelkünket, tehetetlen gyávaság bénítja meg akaró erőnket!

Nem merünk a jelenben élni, remegve járunk a mult temetőjében. Vágyunk, hogy utánozzuk, megismételjük azt, ami egyszer megtörtént s ami soha többé még egyszer úgy nem történhetik.

Bálványokat faragunk a mult prófétáinak képére és hasonlatosságára! Régi rendszereket, ledöntött intézményeket újra fel-emelünk s a falakat, melyeket kemény ököllel, vakmerő bátorsággal szétütöttek, az ő nevökben, az ő dicsőségükre megragasztjuk! Kézzelek épített bálványainkhoz imádkozni járunk, tehetetlen vak-sággal saját teremtésünktől várjuk a szabadulást, a segítséget! *A mult nagyságával akarjuk megölni a jelent, lehetetlenné tenni a jövőt, amikor újra harsan a mult prófétai szózata: „Hányjátok el a bálványokat, kiknek atyáitok szolgáltak!” „A szombat lön az emberért, nem az ember a szombatért!”*

A mult prófétái csak akkor vezetnek, ha megértjük bennük a *nagyság titkát*, ha megértjük munkáikból, hogy *minden kornak van hivatása*, mindennek csak a maga helyén és idejében van értéke, mert *Isten, szüntelen új formákban, munkás körülöttünk. Egy törvény, egy iutézmény, egy kiváló egyéniség, lehet fejlesztő ereje, nélkülözhetetlen tényezője a mának, de lehet akadályozója, megölője a holnapnak!*

* * *

Az emberi életfejlődés története azt tanítja, hogy minden korszaknak, minden egyes embernek van külön munkaköre, sajátos elhívatása! S ha olvassuk e történelemnek fokos köteteit, minden lapra vastag, színes betűkkel van oda írva, hogy az ember előírásos, konvencionális világa, *sohasem szerette az újat, nem szerette az egyes ember sajátos teremtési munkáját!* A tudatlanság nagy csordában tartja, legelteti az embereket s az önzés boldogan túri ez állapotokat, mert ő jár a csorda élén és elsőnek harap bele a kövér legelőbe. A szokás törvény, az előítélet szabályai egyformásítják, rubrikába osztályozzák az embertömeget. Elvakult emberek, öntelt, maguknak élők, örök életünek hiszik intézkedéseiket. S aztán . . . jön egy ember, bátor és merész, ki összetör minden nagy alkotást, a bálványokat, kiknek az atyák szolgáltak; eltörli a szombat törvényét, mely az ember lelkét a megállapítások láncába verte s egy szabadabb kornak nyitja meg kapuit. Jönnek próféták, reformátorok, Jézus Krisztusok, kiket börtönre vet, máglyán éget, keresztre feszít az önző, gyáva maradiság, de fel-emel, istenít a jövő tisztábban látó nemzedéke.

Jönnék teremő, új emberek és munkájuk hatásában megújul minden, ami régi; enged a leszorító vaspánt s az életnek magasabb állapotába jut az élő ember világ! Nem összetörnek, nem rombolnak, csupán: *épitenek!* Megérik a műveltség napfényében nyiladozó, millió ember lélek titkolt vágyódását s nem félnek megbontani tökéletesnek gondolt évezredes, börtön intézményeket. Érzik, hogy a tudatos emberi élet feltétele a korlátlan szabadság, amikor minden egyes, a maga sajátos énjét bele viheti, kinyilatkoztatja a nagy egésznek életében. És . . . cselekednek! Nem elégednek meg azzal, mit számukra mások készen, befejezve hagytak, mit önkényesen elébük írnak: Ők maguk teremtenek! Hozzáadják a meglevőhöz azt, mit csak ők, senki más nem adhat a világnak, *a lelkük, az énjük sajátos teremtését.* Így, csak így lehetséges az életnek fejlődése. Egyes emberek sajátos munkáiból újul meg a világ s halad az emberiség a tökéletesedés útján.

* * *

Rájuk gondolunk e napon, a mult kiváltságos nagyjaira, az emberi haladás útjának mérföldköveire! Övék e nap s az emlékezet büszke örömet vált ki keblünkből: a mi prófétáink, a mi reformátoraink ők. Multjuk, szellemük, dicső munkájuk eredménye a miénk! Az életnek megváltói, a mi megváltóink ők! Megváltanak gyáva tehetetlenségünk érzetétől, kiragadnak a féltő alázat, az öltő szolgaság láncáiból: „Hányjátok el a bálványokat, kiknek atyáitok szolgáltak,” mint szabad emberek, mint próféták adjatok új törvényeket az élet szombatjának, mert az ember Úra a szombatnak, Úra a világnak, a maga teremtésének!

A mult nagy küzdői nem követésre, nem szolgai utánzásra: prófétaságra hívnak. Prófétaságot sem a csodálat, sem az emlékezet nem ad, azt nekünk kell megszereznünk. Megszereznünk úgy, azon az egyetlen alapon, amint ők megszerezték, az *Isten és az ember viszonyának közvetlen érzésében.* Ennek a viszonynak a tudatát, maga az Isten ébreszti fel lelkünkben. Ez képesít az igazi prófétaságra, ez adja a bátorságot, hogy igazságunknak kiszólói legyünk. Érezzük az örök isteni erő lehelletét rajtunk, mely megtölti a nagy világ egyetemét és keresi, kútatja a befogadó, a megnyilatkozó lelkeket. Kiöntjük szívünk féktelen tüzét a világra és ha millió kar szorul is ökölbe fejünk felett, hadd gyúljon ki a máglya tüze, zúgjon fel újra a „feszítsd meg” tömegek ajakán:

beszélünk, akarunk akkor is, mert van mondani valónk, *mert izenetünk van a világnak!*

Ilyen befogadó, megnyilatkozó prófétai lelkekre van szüksége korunknak. Ma a világ forradalom, reformálás, ember újulás szent napjait éljük. Jöjjenek emberek, új próféták, messiások, kik nem személyi, nem múltó érdekekért csúsznak, hízelegnek, hanem merészen szembeszállnak nagy igazságokért, szent eszmék diadaláért. *Emberekre van szükség, kik megérezzék, hogy az élet komoly és szép! Emberekre, kik izenetet, nagy eszméket meritsenek fel lelkünk szent mélyéből, emberekre, hogy ránk zúdítsák az elégedetlenség nagy erejét és bátorságot, vigasztalást hozzanak félő szivünkbe a maguk győző erejével.*

Embertestvéreim! a próféta hív! Hadd suhogjon kezünkben az igazság láng ostora. Szavunkra *némuljon el a fennhéjázó hitvány dicsekvése, a rágalmazó alattomos, mérges suttogsása! Törjük szét, tapossuk a porba egy elvakult, előítéletes világ fényes bálványait s a füstölgő, szétesett, jajongó világ fölé: emeljünk Isten birodalmat.*

Ámen.

Az élet hősei.

(November 14.)

Zsolt. 112°. „Mivelhogy soha sem ingadoz: örök emlékezetben lesz az igaz!”

A legendák, a mítoszok regés korszakában élünk! Újra támadtak a letűnt idők csuda hősei! Izmos lábuk alatt remegve dobban meg a vén föld, vészes haragjuk, mint zúgó orkán, végig söpri a megrémült ember, féltett tanyáit. Nézzétek a vérmezőknek glóriás alakjait! Lehetnének e puhult századunk korcsszülöttjei: nem, nem, ők istenes időknek visszaszállt hősei! . . . Kitépik magukat a szorító, féltő ölelésből, feltartott homlokkal, villámos, dacos tekintettel rohannak előre. Nincs földi kéz, ha oly hatalmas is, nincs erőszak, ha forrása oly gyöngéd érzés volna is, mely őket visszatartsa.

Miféle csudaerő szállott a lelkükbe, mi szülte újra, mi emelte hőökké a kényelmes élet embereit? Parancs, a kényszer szigora vagy a büszkeség talán? Oh szegényes szavak, erőtlen erők, hőöket, hősi csodákat ők nem adnak a világnak!

Az ember igazsága támadt fel bennük. Megrendült, mámorosodott szívvel kiérzik egy szent ügy isteni igazságát s hadra, viadalra kelnek érte győzni vagy meghalni a diadalért, a jövő, az új világ nagyságáért.

Hősök temetőjén visz át az emberi nagyság, a kiálmodott isten birodalom útja! Temetőkön, hol kigyulnak a sirhantok, hol mint égő fáklya állanak, önnagyságuk tüzében égnek a hőök s bevilágítják a vakon járó tömeg életútját.

Véres csatákban, mint a szabadság megváltó hősei, esnek el annyi ezeren. Mások szellemi tusákban áldozzák meg magukat s lesznek a lélekélet, az eszmei megváltás vérkeresztes mártirjai.

. . . Mert Golgotája van minden nagy alkotásnak. Keresztet emel, minden nagy gondolat! Szentszívű hőök, igaznagyok, kereszt-

ről vesznek le minden isteni eszmét, hogy magukat feszítették fel az üres oszlopra.

Isten egység, élő hit, mint annyi nagy ideál, vakmerő kebelnek, istenes szellemnek glóriás gondolatai: a csöndes Názáretből indultak útnak! Diadal menetben, a tömeg „Hozsánnája“ között vonultak be Jeruzsálembe, fel a nagy templomba. . . S feltámadtak, nem ott, nem az újjongó szivekben, nem a tanácstermek bölcsességében, ott a Golgotán, a szennyes börtön szűk falai között, egy hősnek megáldozott lelkében.

* * *

Multunknak, lelki műveltségünk alapfalainak erőskezű munkásaira emlékezünk! Végig tekintünk fényes soraikon büszkén, dobogó szívvel; ott áll közöttük kimagasló alakjával, merész homlokával ő is, a mi prófétánk, Dávid Ferenc, a lelki vakság, a szellemi szegénység, a vallási szolgaság verő hőse, az emelkedett életnek töviskoronás fejedelme. Emlékezünk rájuk, az igaz nagyokra, kiknek akarata soha meg nem ingott, kik egyedül, két kezükkel küzdöttek az élet gonoszai ellen! Győző erejük volt a hősiesség, a léleknek, ez a küzdelemre elszánt, lelkesültségében megrendült állapota. Az önbizalom, mely félredobja a fontoskodó számításait, mert érzi, hogy van teremtő, győző energiája, leküzdeni minden ellenkezést.

Tudnók-é elfeledni, a mi prófétánkat. A Dávid Ferenc emlékezete örök, nem keveseknek, nem felekezetnek, *ő az embernek hőse*: maga a törhetetlen meggyőződés, kinek lelki egyensúlyát soha semmi meg nem ingatta. Követte lelkének hívó muzsikáját, akkor is, mikor fülébe zugott a tömeg „feszítsd meg“ ordítása, akkor is, ott is, mikor annyi nagy alkotás, egy fényes világ, dübörögve bomlott meg lábai alatt. Ott élt lelkében az igazságnak az a titkos ereje, az az isteni sugallat, mely nem törődik jóléttel, veszéllyel, nem a gyűlölettel, mert érzi akaratának megváltó erejét.

Vélemény, siker, méltóság, mily keveset érhettek előtte. Hiszen a vesztést, lelke fájását soha fel nem panasolta. Meghallgatást, elfogadást, soha sem kért, nem könyörgött, viselte méltósággal nagyságának súlyos palástját.

* * *

Dávid Ferencek, Ti az életetekből keresztjáró utat, szivetekből templomot, égig érőt, emeltetek! Ma, ma jöjjetek közénk! Próféciaátok minden betűjét feléltük már! Szent rendelés, szigorú

törvény immár mind, mit akarátok! Jöjjetek gyönyörködni a lélek márványköves, díszes börtön házaiban! Ti mindent adtatok nekünk, ránk hagytátok bölcsességeitek gyöngyeit, *csak az élet megértést, a küzdés bátorságát, az akarni merést vittétek el magatokkal.*

... S mi vakon hittük, hisszük ma is, hogy Golgotáitok ormain megállott az élet s *csak elfogadnunk kell azt, mit készen kaptunk.*

Ma jöjjetek közénk bátor akarástokkal, jöjjetek. . . de ma ti sem azt mondanátok, mint századokkal előbb. Legelőször a saját tanaitok acélából kovácsolt láncokat tépnétek szét! Szétütnétek a hit börtön hivatalait, kidobnátok a vallás szent kereskedőit az Isten atya templomából, hogy *legyen szabad a lélek hite, legyen szabad az ember, az élet.* S mi újra hem hinnénk nektek; bőszült öklök megfenyegetnének, s jönne? nem a Golgota! nem! Több, rosszabb ennél, ellöknénk titeket az élet asztalától, kiközösitenénk, észre sem vennénk s meghalhatnátok újra a nevetekben áldozó, kegyes Léviták világában, a szellemi szabadság dicső hajnalán! Nem! Ne jöjjetek közénk: még ma is csak meghalni lehet az igazságért, a szabadságért, de élni? . . . *élni csak tömegben, láncban, néma szolgaságban.*

... És ha úgy kellene is, hogy legyen, ha a legrosszab jönne is, ha meg is kell halnunk: akkor is, úgy is, meg kell békülnünk a nagyság gondolatával, magunk közé kell fogadnunk őket, az élet hősokeket. Ők tanítanak, nem követésre hívnak, nem az előírások karfaival támasztják alá erőtlén lépéseinket, tanítanak, meggyőznek, hogy magasztos tulajdonságaik bennünk is élnek.

A lelki megrendülés ritka pillanatában, fellobban szivünkben a bátor elszántság véstüze. Eldobjuk, lehámozzuk magunkról a hely és idő kötöttségét, *megtagadjuk babonás félelmünket a méretek és tömegszámokkal szemben!* Nem a nevektől, nem méltóságtól, helyektől várunk emelkedést, mi adunk fényt, értéket mindennek amiben, ami által élünk. Hadd gyűljenek körénk a múzsák, kereszenek fel az Istenek! Názáretet, Jézus Krisztus egy világmester otthonává avatja, Dávid Ferenc városunkat Názáretté, egy váromladedékát az élő hit Golgotájává teszi.

* * *

A hősoke, a próféták jellemvonása az álhatatosság, a törhetetlen elszántság! Válasszuk ki a magunk útját, a kiérzett igazság

útját s ne kívánjuk azt gyáván, világ felfogással egyeztetni. Ne keressük a népszerűséget, akkor, amikor emberekért, népünkért, egy jövőért élünk s szavunkat vissza ne vonjuk soha, ha nem is támogat a tekintély sulya! Ragaszkodjunk alkotásunkhoz, örüljön szívünk, ha tehetünk valamit, ami különbözik minden mástól, melyel szentségtelen kezekkel megtörhetjük egy fenséges kor unalmát.

Kiáltsák hát reánk, hogy háborunkkal, mi, nemzetünk törté meg a világ nyugalalmát! Kezdhetnők csak újra s akkor sem tehetnénk másképpen. A mi békénk meg van! Hadd zúgjon a csaták pusztító vihara, mi követjük lelkünk igazságának sugallatát s belső nyugalunkat küzdés, szenvedés, halál . . . semmi el nem veheti.

Igazságunk, melyért csatázunk, élünk: fenn ragyog a csillagokban, kiált a zúgó szélben, ott jár a folyók hátán, hogy elöntse, átjárja a roppant tengereket. Ha nem is a jelen, de eljön a kor, mely kicsiráztatja, nagyra növeli a magot, melyet mi hintettünk bele a világ lángbarázdáiba.

Ámen.

A királyi ember.

Márk: 15¹⁻². „És mindjárt reggel tanácsot tartván a főpapok a vénekkel és írástudókkal és az egész tanács, megköltözvén Jézust elvivék és átadák Pilátusnak. És megkérde őt Pilátus: Te vagy-é a zsidók királya? Ő pedig felelvén mondá néki: Te mondod.“

Az önmehtagadás, a lelki tisztálkodás, a bűnök megvallása idejének vasárnapja ez! Lemondunk annyi testi élvezetről, megrövidítjük a szórakozások boldog óráit és többet, többször gondolkunk a lelkiekre. Készülünk a gyásznak nagy napjára, készülünk, hogy tisztára mosott bensővel örvendezzünk a feltámadás szent-séges ünnepén! Bele mélyedünk az Isten-ember élet eseményeinek vizsgálatába. Tévedéseinknek, hamis életünknek ha tudatára ébredünk, megszűnik lelkünk pillanatnyi háborgása: Avagy nem élt e a Krisztus, kinek útja minket is szabaduláshoz viszen? Megkönynyezzük szenvedő életét, elszomorkodunk ellenségei szívtelenségén és az övéinek hisszük magunkat. Keresztényi buzgóságunk önteltségébe annyira belenyugtadjuk lelkünket, hogy az őt megértésünk, semmivel sem bensőbb, igazabb, mint azoké, kik nyugodt lelkiismerettel feszítették a méltó bűnhődés keresztjére.

Ne ti keressétek a názáreti Jézust, ne vakon keressétek szenvedő alakját, csak szemeiteket nyissátok fel, figyeljétek, vizsgálódjatok és ő megmutatja magát. Kiúzi lelketekből a megszokottság a mindennel elégedettség, a meghúnyászkodás kúfár nyugalma, vihart korbácsol fel közömbös lelketek mélyéből. Élet forradalmat hirdet megavult, tespedő világotokban, feltartja, meglobogtatja a lázadás kétezer éves zászlóját! Ő megmutatja magát, hogy véle együtt magatokat is megfeszíttessétek. Kérdezzétek a szemlélődő közömbösségével: Mért nem maradt falujában? A szorgalmas, békés munka műhelyében mesterré nőtte volna ki magát. Élet

bölcsessége, tanainak igazsága előtt úgy is meghajoltak volna az emberek? Mért tagadta meg a nemzeti nagy mult Jehováját, minden zsidónak rettegett Istenét? Mért vetette el régi időknek bölcsességét, lábbal taposva a törvényt, a hagyományokat? Kérdezétek s életének minden eseménye megadja rá a feleletet: *Azért, mert király akart lenni, király a zsidók között, az életnek királya, az emberiség Názáreti Jézusa!*

Nem arany korona, nem bibor palást, nem egy politikailag lehanyaglott nép roszul alkalmazott jóslata, *bátor önbizalma kente fel királlyá.*

* * *

Nem volt-é király a Názáreti Jézus? Avagy koholt, egésze n hamis lett volna a vád az ő királyságáról? A földnek fejedelmei büszkén viselik a királyság szimbolumait, élnek a saját törvényeik szerint, maguk osztályozzák az embereket és a dolgokat, szolgálatokért, javakért kitüntetéssel, a becsület jelvényeivel fizetnek, fölkent személyük maga a törvény! Mit a földi fejedelmek — jogainknak tudatát, minden embernek jogát — királyságuk homályos szimbolumával jeleznek, azt határozottan, merészen megélte a názáreti próféta való életében.

Jézus hitt a saját gondolataiban és hitte, hogy rejtett bensejének, lelkének igazsága, minden embernek igazsága. Kimondotta titkolt meggyőződését és egyetemes érzetté emelte azt. *Nem azt beszélte, mit az emberek, hanem azt amit ő érzett, ő gondolt.* Félre dobta a mult penészes szent hagyományait, nem vesződött a bölcsek, a tudósok relytélyes hieroglifáival, tanulta megismerni, figyelte a fényes sűgarat, mely belülről elméjén átsugárzott. *Jézus tana, társadalma, törvénye volt önmagának,* mert volt bátorsága, önbizalma, hogy magát az ember királyi jogaiba beiktassa.

Igaz a vád! Király volt a názáreti próféta és önbizalma tette azzá! Mi az önbizalom, milyen természeti hatalom, ha kérdezzük, emberi énünk egy sajátos tulajdonsága tűnik elénk: az önkénytelenség, *az ösztönszerűség.* Ösztönünk az alapja, mozgó ereje az önbizalmunknak, az ösztön, mely együtt ébred a lét megérzésével; amely minden emberi bölcsesség sugallójává erősödik ki a befogadó kebelben, melynek hatása alatt a názáreti Jézus megérti, hogy egy végtelen értelem ölében nyugszunk, befogadói vagyunk igazságának, eszközei cselekedeteinek.

Megérti Isten és az ember közvetlen viszonyát s megértését

merészen prófétálja. Mért lapozzátok a mult feljegyzéseinek bölcsesség könyvét? Régi időknek nyelvében magyarázzátok a jelennek élő Istenét! Ébredjete! A századok összeesküsznek a lélek ereje ellen. *Mikor Isten beszél nem egy dolgot, mindent közöl, miko a lélek befogadja az isteni bölcsességet: mesterek, könyvek, hagyományok mind semmivé lesznek, leomlik a templomnak fala, a jelennek életébe beleolvad minden: a múlt és a jövő!*

Legyen bár a magától való lét a legfőbb lény tulajdona, de földön a nagyság mértéke éppen abban van, hogy mennyiben nyilatkozik e tulajdon az alsóbb formákban. Mert nyilatkozni látjuk mindenütt. A nagy természetben, minden az önelégségességet, a maga bizást mutatja! Csak az ember világában volna másképpen!?

* * *

A názáreti, szegény zsidó próféta érezte erejének elégségességét, maga akart lenni, hogy különös elhívását betölthesse! Törvénybe idézték, halálos ítélettel keresztre feszítették. Megölték, mert hirdette, hogy az irigység: tudatlanság, hogy az utánzás: a szolgálalkúség öngyilkossága; mert végezte a maga munkáját és törte a földet, melyhez tehetsége kötötte. Hirdette, hogy Isten nem jelenti ki magát a gyávák, a meghúnyáskodók síralmaiban. Lelkét, való magát öntötte formába életmunkájában és boldogan, nyugodt megadással ment birái elé.

Ti keresztények vagytok, azt mondjátok ismeritek a názáreti Jézust! Ajkatok gépiesen mormolja parancsait s tanítványainak valljátok magatokat. Erkölcsi nagysága előtt meghajlik alázatos lelketek, őt követni, nyomába lépni vallásotok egész tartalma.

Én azt mondom, ha az övéi akartok lenni, ha az ő életét akarjátok élni, az egyedül igaz életet, mely embernek adatott, ne kövessétek, ne utánozzátok őt. Ne legyetek írott törvényei, parancsai betűinek szolgájává. Övéi, keresztények csak akkor lehettek, ha *korotok názáreti Jézusai vagytok, ha van erőtök, ha van bátorságotok, hogy megmútassátok sajátos lényeteket cselekedeteitekben, ha fejetekre teszitek az önbizalom tövis koronáját.*

Mert az önbizalom ma is tövis koronát terem, a názáreti Jézus királyi szabadsága keresztfán nyer elismerést. *Korunk anynyira keresztény, hogy vakságában újra feszíti korának Jézusait.*

Társadalmunk összeesküszik tagjai sajátos emberiségére ellen. Egy nagy részvénytársaság, melyben a magasabb haszon elérése az irányadó. Feladjuk az erő szabadságát és kultúráját. Erény a meghajlás, önbizalom az ellenkezője. Nem szereti a lényet, a

valóságot, a teremtőket: bálványozza a formát, a neveket és szokásokat. És mi félünk, remegünk! Nem merjük mondani, hogy „*Én vagyok*“, „*Én gondolom*“, inkább idézzük a szenteket, a véneket, a népnek bölcseit. Inkább emlékezünk, hogy feledjük a jelent, el-sírjuk a múltat és kíváncsian ágaskodva leselkedünk a jövőre!

Keresztények! Embertestvéreim! Ne hagyjátok el az életnek Mesterét, ne tagadjátok meg vallási, lelki életetek annyit szenvedett vezérét! Igaz életnek akartok részesei lenni, csak egyetlen szózatát halljátok meg, amely ő maga, munkája, csodás lénye: „*Bizzál magadban!*“ Fogadd el magasabb emberi hivatásodat! Nem nyomorékok, nem támogatott bábok vagyunk, hanem *vezetői, megváltói önmagunknak és a világnak! Szabadítsátok fel magatokat önmagatok előtt és szabadságot nyertetek a világ felett. A hagyományok, a tekintély szentsége helyett szentségetek legyen: lényetek természete.*

Avagy nem szégyen-é, hogy vakon, gondolkozás nélkül adjuk fel magunkat a nevek, társasági vélemények, holt intézmények betűi előtt? Viselje a hiúság, a gondatlanság az emberszeretet köntösét és én elfogadjam? A szent ügynek érdekében jön hoz-zám és én visszaútasítom! „Menj és gondozd otthonodat, légy gondos, nevelőanyja, ápolója gyermekednek, légy a felesége, munkában osztozó társa a család fenntartónak.“ Kegyetlen és durva volna a felelet, *de az igazság mindig szebb, mint a tettelt szeretet.*

Embertestvéreim! Ma nagyobb szükségünk van az önbizalomra, mint valaha! Ma minden embernek különös rendeltetése van! Éppen ezért azt kell tennünk, ami reánk tartozik és amit mi annak tudunk, nem azt, mit mások gondolnak. Nehéz feladat, tudom, hisz mindig jobban tudják, hogy mit kell tennünk mások, mint mi. Könnyű a világ véleménye szerint élni és az elvonultságban a magunké szerint, de az igaz ember ő, ki a tömegben is megtartja a magányosság bátor függetlenségét. Korunk az igaz ember kora! Mindenki csak magától várjon segítséget. Ha nincs bizalmunk magunkban, ha gyávák vagyunk minden erőnket harci sorba vinni, ügyünknek nincs igazsága, küzdelmünknek nem lehet diadala. Ne csüggedjete, kétségbe ne ejtsen sikertelenség, *az igazság ha tövis koronával is fején, diadalmas, királyi szabad életben megmútatja magát.* Ne követői, ne szolgái legyetek a názáreti Jézusnak! Az önbizalomban, a kitartásban, a szenvedésekben, az igazán élésben legyetek *e forradalmi kornak keresztre feszített királyai.*

Ámen.

Az örökké levés.

Márk 16¹⁻⁸: . . . „Ne féljete; a názáreti Jézust keresitek, aki megfeszítetett; nincsen itt, feltámadott.“

Csodás reggelnek hajnal hasadásán, az első húsvétnak kora virradatán benépesült a Golgota néma sziklás kertje. Sötét, fekete kő sirnak nyitott üregében, sugáros arccal áll a megdicsőült ember. Előtte a boldog hit szent örömevel megittasulva szerettei térdelnek. „Nem félnek“, nem érzik immár az elmúlás belenyilalló fájását, nem! ment az Úr él, velük van, feltámadott!

Tizenkilenc századnak múlásán újra virrad húsvétnak reggele. Öröm izenete, diadalmas zsolozsmája életet, örökké levést hirdet. Befogadjuk-é lelkünkbe a meggyötrő remény szent ígérését, ki gyúl-é ma szemünkben a boldog hitnek áterősítő, húsvéti melege? Van-é, lehet-é húsvétünk, ünnepelhetünk-é feltámadást a halál keresztje alatt, haláltusáknak fekete nagypéntekjén? Nincs-é Golgotája ma minden háznak? Fájdalomban megtört szemekkel, szenvedésekben meghajolt vállakkal sírokat, nyitott, betemetett sírokat remegve keresünk. Lelkünk a gyilkos csaták vérpárás üregeit járja. Bekémlel a szenvedések nyomor árkaiba, kútatva nézi a lázas fényben kigyult szemeket, a beesett, sápadt arcú alakokat: ott van-é, él-e még az övé, vagy üres már az élet sirja és hallja a kétségbeejtő szót: már nincsen itt, kiszenedett! Kinzó, halál-húsvétnak, gyászos reménytelenségnek, kétkedő hitmegtagadásnak reggele hasadt meg felettünk! El nem pihenő tépelődésekkel telik be lelkünk! Kérdezőnk sok-sok fájó, megoldhatatlannak látszó kérdéseket! Romlást, pusztulást, enyészetet látunk mindenfelé, a halál ma mindennél többet jelent még is az az üres sír, a Golgota néma beszédes, szikla boltozata, nem hagy lepihenni lemondó csüggedésbe! „Ébredjete: a názáreti Ember nem halt meg, él, feltámadott!“

Éledő lelkünk magához szorítja a megrázó szavakat s hitet-

lenül bár, de vágyó, fájo akarással keresi a megtartó hitnek bizonyítékait.

* * *

Kérdezzük az írást, olvassuk a csodás történeteket, melyek feljegyezve elmondják a nagy eseményt: „Feltámadott az Úr, ne féljete!” De olvassuk akárhányszor a szent legendát, bizonytságot, meggyőző érvet az nem nyújt. Megnyugvás helyett új kétség ébred lelkünkben. Hisz emberektől való az írások! Avagy nem meleg szeretet, imádatig fokozódott csodálat sugalmazta-é elbeszéléseiket? Az a lelki látás, mely szerint látták a Mestert halála után is. Hangját hallották a szellő susogásában, gondolatait hordozták élő lelkiismeretükben. Öröm, diadal mámorea töltötte be szívöket, hogy bár megölte őt a hatalmi vakság, csúfosan keresztre feszítette az önzés büne: Ő azért velük maradt, nemcsak, de új életre ébredt, életre kelt cselekedeteikben, merész munkájukban! Őt hirdetni, őt mindeneknek megmutatni: ezért éltek ök és Ő bennük.

Meghalhat-é, meghalt-é hát valaki, kinek sajátos lénye, gondolatai új egyéniségeket formálnak eszméi, jövőt teremtő tervei jegyében? Nem! Bizonnyal nem! Így hitték, így gondolták ök is: a tanítványok! Hitüket bátran tovább adták, míg végre a hit testet öltött, a szent képzelet valóra vált.

Egy bűvös legenda, mit a szent könyv beszél! Nem öltötte fel halandó pór-testét a názáreti próféta; véres sebhelyét sem érintették a kétségnek újjai: az élő hit támasztotta fel őt! Mi bizonyítja hát a feltámadást? A hit? az erős hit, mely kételkedést nem ismer, mely nem keres okokat, nem vár bizonytságot, amely vakon hiszen? Adhatnám-é én is e hitet bizonytságu nektek? Mondhatnám-é, higyjétek a feltámadást és hitetek meggyőzi kétségeket? Vajha ezt tehetném, de nem tehetem! Ha lenne is köztetek, ki boldog lehetne vak hitében, tudom, sokan kételkedve hallgatnának s hitetlenül megmosolyognák gyermekségemet.

Nem! Nem! a hitet hiába hívom bizonytságu. A szent történetek csak elmondanak, de nem bizonyítanak, meg nem győznek! Nincs feltámadás, kit egyszer eltemettek. soha életre nem kél, elporlad, porrá leszzen, mint por vala!

* * *

Nem hiszünk! A halál végenyészet, s mérgét semmi, semmi sem gyógyítja. Kereső lelkünk még is lankadatlan kutat! Megkér-

dezi embertestvéreit is, azokat, kikben rendkívüli erő munkáját látja s bízik, hogy ők bizonyosabbat tudnak. Megkérdezték őt is, századunk tüneményes nagy elméjét. Megkérdezték Edisont, mit mond, mi az ember és van-e élet a testi romlás után? Felelete sivár, oly megdöbbenően szegény, hogy csak szánakozni tudunk rajta. Szerinte az ember egy jól szerkesztett gép, melyet belülről kémiai folyamatok mozgatnak. Amikor a vegyi folyamatok több táplálékot nem nyújtanak, a gép megáll: az ember meghal! Értitek-e a feleletet? Egyszerű, nincsen benne semmi misztikus, nincs benne semmi babonás! El is fogadjátok? Tehetitek, hisz sokan vannak, kik hitelt adnak ennek! Hitelt adnak titkon, de hirdetik . . . nyíltan a feltámadást vallják. Nem! mert igaz, nem, mert valóság, hanem azért, hogy szükséges! Szükséges az erkölcsi világrend fenntartására! Lehetnének-e, lennének-e az emberek erkölcsösek, ha nem félnének, ha nem remegnének, hogy feltámadnak? Feltámadnak és földi tetteik szerint nyerik el az új élet mennyei üdvét!

Csak ámitás a jövő élet hirdetése, emberi találmány, emberi érdekeket szolgál. Halljátok e szózatot? Hozzátok beszél! Mért jöttök hát ide, ha nincs feltámadás, ha a halál minden? akkor a názáreti ember is meghalt, a nagypéntekre nem következik húsvét! Hogy Ti mért jöttetek ide nem tudom, de sejtem: érzem sejtésem nem csal! Jöttetek azért, amiért én is jöttem: hisztek az élet magasabb rendeltetésében, hiszitek, hogy a halál nem végenyészet, csupán teremtségi eszköz, mely a fejlődés menetét szüntelen előbbre viszi. Nincs halál, nincs megsemmisülés, az élet végtelen, a változás örök!

* * *

Közel két ezer éve üli a kereszténység a feltámadás ünnepét s még mindig a názáreti Jézus testét keressük. Nem halljátok a szózatot, „Ő nincsen ott: feltámadott!” Hiába keresitek az elsárgult lapok legendás írásaiban, hasztalan kútatjátok az egyházak pompaszerű megjelenítéseiben: nincs ott; nincsen benne az előírt sok szabály gondolt, üdvözítő erejében, hanem feltámadott, meg sem is halt. De nem él a kizárólagos kereszténységben, nem él az egyházak szent intézményeiben, hanem ott él, benne az emberben magában. Élete, munkája, feltámadása: maga a keresztény ember. Lényegét, egyéniségét ő építi minden keresztény embernek,

mert az ember élő valóság nem pusztá tárgy, melyet ideig, óráig mozgat valamely titkos szellem. Húsa, vére nem egy bűnös ördögi alkotás! Volt idő, amikor hitték, ma is sokan vallják: a test hitvány anyag, az értelem szálló aranypor rajta, a lélek az, mely égi benne s tovább él mennyei honában! Né higyjétek! Ne higyjetek e felfogásnak, ha ezt elfogadjátok, úgy reményetek is elveszett, hogy valaha csak meg is érthessétek a feltámadást. A halál örök rejtély marad s e földön hiába minden küzdés, hasztalan minden munka!

De ha nem szeditek szét értelmellenül az embert, ha nem vetitek el testét és együtt hagyjátok a lelket az értelemmel: akkor . . . akkor megértitek az életet. Azt az életet, mely öröktől fogva volt, amely soha egy pillanatra meg nem szűnik, mely soha önmagát nem ismétli, hanem halad, fejlődik. Tündéri mesévé bomlik fel valótokban a menny üdvéről, egy pokol szenvedéseiről szóló százados babona. Megértitek az embert a maga egységében testestől, lelkestől, értelmével együtt, mint élő valóságot, mint aki meg nem halhat, el nem veszhet. csupán változhatik. Multját magában hordja; maga egy élő történelem, mely évmilliók fejlődési eredményeit tárja elénk jelenében; jövője bár ismeretlen, ismeretlen, mert egy új teremtés, de kielégíti lelkünk vágyódását, mert a meglevő alapján teremti új formáját.

Mondjátok, nem felemelőbb-é e tudat minden vak hitnél, minden szegényes kételkedésnél. Hisz nem legenda az, amit mondok, nem hiú felfuvalkodottsága a materiális gondolkozónak, hanem egy bizonyosság, melynek igazságát, élő valóságát, maga az élet igazolja.

Munkánk e tudatban nem hiábavaló, küzdésünk a tisztább létforma, a tökéletes után, nem a büntetés vagy jutalmazás méltatlan érzetétől függő. Küzdünk, munkálunk, véres mezőkön szenvedünk, hogy tökéletesebb formában, tökéletesebb életet éljünk a látszólagos elmulás után, hogy így közel jussunk Hozzá, ki maga az örök Tökéletesség, a végtelen Élet.

Tévednék-é feltevésemben? nem gondolom! Ha tévednék, úgy érzem, az életbe vetett hitemet veszíteném el. Tények, részletek után kérdeztek tudom! Ne kérdezzetek! Most úgy sem szólanék semmit s ha szólanék, talán nem hinnétek. Az élet olyan, mint a nagy oceán kiálló földrészeivel, sok-sok sziget világával. Mi a kiálló részeket, a szigeteket ismerjük csupán, a vizek végtelen mélységei, melyek pedig a kiálló részeket egymással összekötik,

előttünk rejtve vannak. Éppen úgy, vannak az életnek rejtett részei, melyek összeköttetésben állanak az általunk ismert tényekkel, csak hogy mi még nem ismerjük azokat, de azért senki sem mondhatja, hogy azok nem léteznének. Az ismeretlenséget, tudatlanságunkat azonosíthatjuk-é a nem létezéssel?

A halál e gyászos hajnalán oszoljon hát a kétség sötét homálya szívünkről. Igaz örömmel, benső meggyőződéssel valljuk a nagy igazságot: a halál élet, az enyészet változás, a feltámadás egy új, tökéletesebb életállapot; ő a názáreti próféta feltámadott, meg sem is halt, mert „semmi meg nem hal, minden csak változik egy örök léten át!”

Ámen.

TARTALOM:

	Lap
1. Nehány szó az olvasóhoz.	3.
2. (I.) Az ember.	5.
3. (II.) Az ember.	10.
4. Mária.	15.
5. Mélségek felett.	19.
6. „Legyetek erősek. . .“	24.
7. Az élet terhe.	28.
8. Tavasz ébredése.	32.
9. Megújulás.	36.
10. A szeretet.	40.
11. Emberek hitéről.	44.
12. Isteni gondviselés.	48.
13. Látomás.	53.
14. A születés ünnepe.	58.
15. Próféták.	63.
16. Az élet hősei.	67.
17. A királyi ember.	71.
18. Az örökké levés.	75.
